

Benon Dymek

Antoni Karski (– 1807)

Rocznik Mazowiecki 25, 255-257

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYLWETKI

Benon Dymek

Antoni Karski (– 1807)

Herbu Jastrzębiec. Data urodzenia ani zgonu nie jest znana. Urodził się około połowy XVIII w. Wiemy, że zmarł po 1807 r., ponieważ jeszcze z tego roku zachowała się jego korespondencja z Płocka do Jana Wybickiego. Był synem podwojewodzkiego dobrzyńskiego, Józefa Karskiego, i Marianny z Oborskich, a wnukiem Antoniego, stolnika dobrzyńskiego (zmarłego 1744). Rodzina Karskich należała do średnio zamożnej szlachty. Józef Karski był właścicielem tylko jednej wsi Łąkie w ziemi dobrzyńskiej.

Antoni w młodości – nie mając z domu zasobów materialnych i nie widząc dla siebie lepszych perspektyw – zaciągnął się do pułku kozaków Potockiego, starosty kaniowskiego, sławnego awanturnika. Charakterystyczne były dla tamtych czasów postawy awanturnicze i taki też styl życia miał wpływ na samego Karskiego. W pułku tym miał służyć jako rotmistrz.

W czasie Sejmu Czteroletniego obrany został komisarzem do zbadania intrat (dochodów) z ziemi zawkrzeńskiej w województwie płockim. Jako republikanin nie był zwolennikiem reform Sejmu Czteroletniego, dlatego przystąpił do targowicy. W różnych sprawach konfederacji jeździł do Brześcia, gdzie znajdowała się główna siedziba Generalności. Wykazał się dużą naiwnością traktując poważnie frazesy patriotyczne targowiczán.

Niekiedy oficerowie polscy szukali swady z oficerami rosyjskimi i wywoływali burdy, w podobnej sytuacji Karski wdał się w konflikt z generałem rosyjskim, który zagroził mu wybatożeniem. Sąd konfederacji ziemi warszawskiej skazał go na osiem niedziel więzy i grzywnę pieniężną. Rozniosło się to po Warszawie i w ten sposób Karski został bohaterem dnia. Gdy wieziono go do więzienia, towarzyszyły mu grupy młodzieży, a publiczność zbierała składki na zapłacenie grzywny.

Prawdziwy rozgłos na skalę kraju przyniosły Karskiemu ogniste i patetyczne mowy wygłaszane na sejmie grodzieńskim. Swoje wystąpienia poselskie

wydał w 18 drukach ulotnych. Wraz z innymi zelantami usiłował nie dopuszczać marszałka S.K. Bielińskiego do głosu i do złożenia przysięgi sejmowej.

– 19 czerwca 1793 r. wymknął się carskiemu generałowi, Johannowi von Rautenfeldowi, chroniąc się przed aresztowaniem na pokojach królewskich, skąd udał się na obrady izby poselskiej.

– 21 czerwca ostro atakował Rosję za łamanie gwarancji, ale ostatecznie przystał na wyłonienie delegacji do układu z Rosją.

– 1 lipca podczas dyskusji nad prolongatą sejmu nałożono na niego (i siedmiu innych posłów) areszt domowy, z którego zwolniony został pod presją posłów odmawiających udziału w dalszych obradach sejmu.

Rzecz znamienna, że będąc opozycjonistą jednocześnie krytykował Konstytucję 3 Maja i króla za jej poparcie. Ta postawa jest charakterystyczna dla zelantów, ale Karski wyrażał ją najostrzej (przemówienie z 8 lipca). Powołany został na intendenta loterii, ponieważ do funkcji politycznych nie dopuszczali go litewscy zwolennicy Kossakowskich. Władysław Smoleński podaje, że posłowie Karski i Mikorski otrzymywali „większe kwoty” w formie pożyczek od Kossakowskich i A. Pułaskiego.

– 12 lipca zamachnął się na marszałka Bielińskiego „kilka razy kułaka dawszy”.

– 16 lipca wzywał króla do obrony całości Rzeczypospolitej, następnego dnia groził wykonaniem samosądu na zdrajcach.

– 27 lipca domagał się od króla męstwa aż do „złożenia ciężaru korony”.

– 17 sierpnia wyrwał z rąk sekretarza sejmu traktat rozbiorowy z Rosją. Wtedy nazwał Stanisława Augusta Poniatowskiego „ostatnim królem polskim”.

– 27 sierpnia wraz z innymi opozycjonistami niezwykle ostro protestował przeciwko traktatowi z Prusami.

Jako uboższy szlachcic interesował się sprawami wojskowymi. Oprócz chęci kultywowania tradycji stały tu na względzie sprawy materialne. W artykule poświęconym posłom na sejmie grodzieńskim 1793 r. oceniliśmy już podpisanie pisma w sprawie buławy marszałkowskiej dla marszałka konfederacji wołyńskiej (14 sierpnia).

Dodać należy, że w czasie insurekcji kościuszkowskiej – w gronie innych posłów opozycyjnych – wniósł do Wydziału Bezpieczeństwa Rady Najwyższej Narodowej oskarżenie przeciw Fryderykowi Moszyńskiemu, powodując tym jego aresztowanie.

Ostania informacja o życiu Karskiego – jak już zaznaczaliśmy – dotyczy 1807 r. Dodajmy, że był krewnym Walentego Karskiego, szambelana królewskiego, dlatego wybór Antoniego na posła raczej nie był przypadkowy.

Źródła:

Na początku umieszczamy słowniki biograficzne natomiast druki zwarte podaliśmy według chronologii ukazywania się.

Polski Słownik Biograficzny, t. 12, s. 126-128 (E. Rabowicz); *Wikipedia.org/wiki/Antoni_Karski*; *Zbiór mów sejmu grodzieńskiego 1793*, Warszawa 1794; L. Wegner, *Sejm grodzieński ostatni. Ustępy od 26 sierpnia do 23 września 1793 roku*, Poznań 1866; D. Iłowajski, *Sejm grodzieński roku 1793. Ostatni sejm Rzeczypospolitej Polski*, tłum. M. Iwanowski, Poznań 1872; W. Smoleński, *Dionizy Mikorski, poseł wyszogrodzki. (Ze studiów nad historią sejmu grodzieńskiego z r. 1793)*, w: *Studia historyczne*, Warszawa 1925; Z. Mann, *Stanisław August na sejmie ostatnim*, Warszawa 1938; *Volamina legum*, t. 10: *Konstytucje sejmu grodzieńskiego z 1793 r.*, wyd. Z. Kaczmarczyk, Poznań 1952; W. Tokarz, *Milczkowie sejmowi, idem Deputacja Indagacyjna*. w: *Rozprawy i szkice, przejrzał i wstępem opatrzył S. Herbst*, Warszawa 1959; A. Trębicki, *Opisanie sejmu ekstraordynaryjnego podziałowego roku 1793 w Grodnie. O rewolucji roku 1794*, oprac. i wstęp J. Kowecki, Warszawa 1967; J.J. Sievers, *Jak doprowadziłem do drugiego rozbioru Polski*, wyd. B. Grochulska, P. Ugniewski, Warszawa 1992; Ł. Kądziała, *Między zdradą a służbą Rzeczypospolitej. Fryderyk Moszyński w latach 1792–1793*, Warszawa 1993; *Targowica i sejm grodzieński 1793 w relacjach posła pruskiego, Ludwiga Bucholtza*, oprac. H. Kocój, Warszawa 2004; Ł. Kądziała, *Od Konstytucji do insurekcji. Studia nad dziejami Rzeczypospolitej w latach 1791–1794*, Warszawa 2011; *Sejm grodzieński 1793*, wydał, wstępem i przypisami opatrzył H. Olszewski; <http://WWW.bk-pan.poznan.pl/biblioteka/ELITY/Sejm1793/htm> (korzystano na przełomie 2012 i 2013 r.).

Abstract: Antoni Karski (18th c.)

A deputy elected in the Płock region, originating from the Polish nobility and decidedly in opposition to the Sejm's acceptance of the Second Partition of Poland. He delivered many passionate speeches and by all means available to him tried not to let this happen.

Benon Dymek – historyk, prezes Mazowieckiego Towarzystwa Naukowego.